

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Схвалено Науково-методичною радою
ДВНЗ «Ужгородський національний
університет»
(протокол № 3 від «22» лютого 2018 р.)

Перший проректор

проф. СЛИВКА О.Г.

**ІНТЕГРОВАНА СЕРТИФІКАТНА ПРОГРАМА
«РОМСЬКІ СТУДІЇ В УЖНУ»**

Спеціальності:

- 052 – Політологія*
- 074 – Публічне управління та адміністрування*
- 231 – Соціальна робота*
- 054 – Соціологія*
- 053 – Психологія*
- 061 – Журналістика*
- 014.01; 014.02 – Середня освіта (Філологічні спеціальності)*
- 014.03 – Середня освіта (Історія)*
- 014.07 – Середня освіта (Географія)*

ВСТУП

Минуле та сучасні реалії засвідчують про факти негативного та упередженого ставлення до представників ромського етносу. Це наявно демонструє їхнє проживання у так званих «місцях компактного поселення» або «таборах», соціальна злиденність, безробіття, випадки знущання з боку представників правоохоронних органів, відсутність належних соціальних умов для отримання освіти.

Незважаючи на вимоги Закону України «Про освіту», тільки 30 % ромських дітей здобувають на сьогодні початкову освіту. Більша частина ромів навчання у школі не закінчує, а вищу освіту здобувають одиниці. Проблемою на сьогодні є й прояви антициганізму, що мають вираз не тільки на побутовому, але й на державному рівні. На сьогодні немає відповідного представництва ромів у органах місцевого самоврядування на обласному та всеукраїнському рівнях, що є однією з причин слабого виконання «Стратегії захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 року».

Сучасні умови життя ромів призводять до безграмотності, відсутності трудової кваліфікації, а це у свою чергу веде до безробіття та зубожіння ромських родин, високого рівня захворюваності та смертності.

Підсилює проблему і відсутність значного прошарку власної ромської інтелігенції, яка змогла б вивести ромську етнічність на вищий рівень інтегрованості в суспільні процеси.

З іншої сторони, в українському суспільстві поширена думка, що роми є лінивими й не хочуть вчитися. Все це не сприяє налагодженню взаєморозуміння між ромами та неромами. У студентській молоді – майбутніх педагогів, соціальних працівників, медиків, юристів, журналістів – відсутня спеціальна теоретична та практична підготовка для роботи у ромських громадах краю.

Незважаючи на різноманітні спецкурси та навчальні програми, багато нинішніх студентів мають негативні стереотипи щодо місця ромів у суспільстві. Неналежний рівень знань про багату та насичену історію ромського етносу та культурні взаємовпливи, що історично склалися на теренах нашої держави, не сприяє побудові демократичного та відкритого суспільства в Україні.

Названі вище проблеми ромська громада не може подолати автономно. На сьогоднішньому етапі у цей процес необхідно широко залучити студентську молодь, яка навчається, зокрема, в ДВНЗ «Ужгородський національний університет», у рамках роботи інтегрованої сертифікатної програми «Ромські студії в УжНУ».

30 січня 2015 року відбулося підписання договору про співпрацю між Державним вищим навчальним закладом «Ужгородський національний університет» та Закарпатським обласним ромським об'єднанням «Романі черхень» (Ромська зірка).

Договір спрямований на співробітництво у сфері науково-дослідної, навчально-методичної, організаційної, культурної та іншої діяльності щодо впровадження інтегрованої сертифікатної програми «Ромські студії в УжНУ».

Мета інтегрованої сертифікатної програми:

- забезпечити оволодіння учасниками програми знаннями про історію, культурну спадщину, етнографію, соціальне життя, громадсько-політичний рух ромів;
- сприяти подоланню негативних стереотипів щодо ромів у суспільстві;
- налагоджувати взаємний діалог між ромським і неромським населенням Закарпатської області задля побудови гармонійного громадянського суспільства в Україні.

Упродовж двох навчальних семестрів передбачається вивчення шести навчальних дисциплін (навчально-методичні рекомендації додаються):

1 семестр

1. «Етногенез та етнічна історія ромів»;
2. «Соціально-культурна антропологія ромів»;
3. «Культурна спадщина ромів»;

2 семестр

4. «Історія і культура ромів України»;
5. «Нацистський геноцид ромів»;
6. «Громадсько-політичний рух ромів».

Інтегровану сертифікатну програму забезпечують фахівці в галузі ромології, політологи та громадські діячі Закарпатської області. По закінченню учасники отримують сертифікат ДВНЗ «Ужгородський національний університет» *(форма сертифікату додається)*.

Викладачі:

- доцент, кандидат історичних наук Зан Михайло Петрович;
- учитель вищої категорії, відмінник освіти України Навроцька Євгенія Миколаївна;
- викладач суспільних наук Горват Мирослав Васильович;
- магістр політології, викладач суспільних наук Габрин Петро Володимирович.

Учасниками інтегрованої сертифікатної програми можуть стати студенти УжНУ денної форми навчання наступних спеціальностей:

- 052 – Політологія;
- 074 – Публічне управління та адміністрування;

- 231 – Соціальна робота;
- 054 – Соціологія;
- 053 – Психологія;
- 061 – Журналістика;
- 014.01; 014.02 – Середня освіта (філологічні спеціальності);
- 014.03 – Середня освіта (Історія);
- 014.07 – Середня освіта (Географія).

Вміння та навички, які отримає студент після проходження програми: ознайомлення з етногенезом, історією, культурною спадщиною, етнографічними особливостями, специфікою соціальної стратифікації, особливостями громадсько-політичного руху ромів світу та України зокрема. Отримані знання сприятимуть подоланню негативних стереотипів щодо ромського етносу та сприятимуть інтеграції ромів Закарпаття до українського суспільства задля подальшої розбудови громадянського суспільства в Україні.

Загальна кількість годин: 690 год. (23 кредити).

СТРУКТУРА ІНТЕГРОВАНОЇ СЕРТИФІКАТНОЇ ПРОГРАМИ

№	Навчальні дисципліни	Денна форма навчання (години)		
		Лекції	Практичні заняття	Самостійна та індивідуальна робота
Перший семестр				
1.	Етногенез та етнічна історія ромів	36	24	60
2.	Соціально-культурна антропология ромів	18	12	60
3.	Культурна спадщина ромів	36	24	60
ВСЬОГО:		90	60	180
Другий семестр				
4.	Історія і культура ромів України	18	12	60
5.	Нацистський геноцид ромів	18	12	60
6.	Громадсько-політичний рух ромів	22	8	60
ВСЬОГО:		58	32	180
РАЗОМ:		148	92	360
Підсумкова сертифікатна робота		90		

АНОТАЦІЇ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

1. ЕТНОГЕНЕЗ ТА ЕТНІЧНА ІСТОРІЯ РОМІВ

Формування ромознавства як науки. Етногенез та етнічна історія ромів в історіографії ХХ – початку ХХІ ст. Міграція проторомів із Індії та візантійський період формування етносу ромів. Первісні міграції в Західній Європі. Поява антиромського законодавства.

Роми в Османській імперії (ХVI – ХІХ ст.). Роми в князівствах Валахії та Молдавії. Роми на теренах Речі Посполитої, Великого князівства Литовського та Гетьманщини. Вплив політики національних європейських держав на етнічну історію ромів (ХVII – початок ХХ ст.). Роми в Російській імперії (кінець ХVIII – початок ХХ ст.).

Велике розселення ромів із Центрально-Східної Європи в кінці ХІХ – початку ХХ ст. Вплив тоталітарних режимів ХХ століття на етнодемографічну структуру ромів Європи. Сучасне розселення і міграції ромів Центрально-Східної Європи (кінець ХХ – початок ХХІ ст.).

Вимоги до знань та вмінь:

Студент повинен знати:

- концепції етногенезу ромів;
- розмаїття етніміки ромського етносу;
- політико-правові чинники соціалізації ромів у історичній ретроспективі;
- соціально-економічні та духовно-культурні аспекти становлення ромської громади в минулому та на сучасному етапі;
- палітру громадсько-культурного життя ромів сучасної Європи.

Студент повинен уміти:

- *давати критичну оцінку* етногенетичним концепціям походження ромів;
- *розуміти* причини виникнення та функціонування розмаїття етніміки ромської спільноти;
- *визначати* політико-правові фактори соціалізації ромів в умовах різних політичних систем і політичних режимів;
- *орієнтуватися* в головних віхах історичного минулого ромів світу;
- *готувати* аналітичні матеріали та доповіді з проблем етногенезу та етнічної історії ромів, зокрема Європи.

2. СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНА АНТРОПОЛОГІЯ РОМІВ

Соціально-антропологічна мозаїчність ромів. Традиції та побут ромських груп.

Традиційні системи життєзабезпечення ромів. Традиційний ромський костюм. Традиційна ромська кухня.

Шлюб і сім'я у ромів. Звичаєве право та потестарні структури ромів (український вимір). Конфесійна ідентичність ромів (український вимір).

Вимоги до знань та вмінь:

Студент повинен знати:

- етнографічну мозаїчність ромів світу;
- форми кочування та традиційного житла ромів;
- традиційні форми зайнятості ромів;
- елементи народного одягу та традиційної кухні ромів;
- специфіку звичаєвого права ромів;
- норми родинної моралі та релігійності ромів.

Студент повинен уміти:

- *класифікувати* етнографічну мозаїчність ромського народу;
- *аналізувати* форми матеріальної та духовної культури ромів;
- *визначати* господарсько-культурні типи ромського етносу та їх адаптацію в умовах гетерогенного природно-географічного та міжетнічного середовища;
- *розпізнавати* основні характеристики родинного побуту ромів;
- *давати критичну оцінку* поширеним міфам і стереотипам щодо ромського етносу;
- *готувати* аналітичні доповіді з проблематики соціального життя ромів.

3. КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА РОМІВ

Базові етнокультурні концепти ромів. Внесок ромів у музичну культуру Європи XVIII – XIX ст.

Ремесла та декоративно-ужиткове мистецтво ромів світу.

Ромські релігійні діячі, переклади Біблії.

Становлення ромської інтелігенції в XX ст. Розвиток ромської мови та літератури. Сучасна ромська література в Україні.

Ромська тема у творчості європейських художників. Ромська тематика в мистецтві закарпатської школи живопису.

Видатні роми світу. Ромські митці, актори, спортсмени. Ромські фестивалі. Музеї та центри ромської культури Європи. Ромські засоби масової інформації.

Вимоги до знань та вмінь:

Студент повинен знати:

- національну символіку ромського етносу;
- базові духовні цінності ромів;
- ромську тематику в художній літературі;
- ромські образи в образотворчому мистецтві, музичних творах та фільмах;
- специфіку сучасних ромських засобів масової інформації;

- внесок у світову культуру видатних ромів світу.

Студент повинен уміти:

- *розпізнавати* ромську національну символіку;
- *визначати* пріоритети духовних цінностей ромського етносу;
- *аналізувати* ромську проблематику художніх, мистецьких і музичних творів;
- *орієнтуватися* в сучасних ромських засобах масової інформації;
- *давати критичну оцінку* стереотипним уявленням щодо ромської культурної спадщини людства;
- *готувати* аналітичні доповіді з проблематики культурної спадщини ромів.

4. ІСТОРІЯ І КУЛЬТУРА РОМІВ УКРАЇНИ

Джерела та історіографія української ромології. Роми в структурі населення Речі Посполитої та Великого князівства Литовського. Історія та культура ромів на українських теренах Угорського королівства, Австрійської імперії та Австро-Угорщини. Державна політика щодо ромів у Гетьманщині та Російській імперії. Особливості розвитку культури.

Роми в міжвоєнний період: Закарпаття в складі Чехословаччини, Північної Буковини в складі Румунії та Східної Галичини в складі Другої Речі Посполитої. Державна політика щодо ромів в УРСР. Освіта та культура: від коренізації до русифікації. Державна політика щодо ромів в УРСР у повоєнний час. Державна політика і громадська самоорганізація ромів у незалежній Україні.

Вимоги до знань та вмінь:

Студент повинен знати:

- джерельну базу вивчення історії та культури ромів України;
- історіографічні оцінки історичного минулого ромської громади;
- політико-правові чинники соціалізації ромів України;
- соціально-економічні та духовно-культурні аспекти становлення ромської громади в історичній ретроспективі;
- палітру громадсько-культурного життя ромів в незалежній Україні.

Студент повинен уміти:

- *аналізувати* джерела та історіографію минулого ромів України;
- *визначати* політико-правові фактори соціалізації ромів України в умовах різних політичних систем і політичних режимів;
- *орієнтуватися* в головних віхах історичного минулого ромів України, зокрема Закарпаття;
- *давати критичну оцінку* стереотипним уявленням про ромське населення України;

- *готувати* аналітичні матеріали та доповіді з проблем історії та культури ромів України, зокрема Закарпатської області.

5. НАЦИСТСЬКИЙ ГЕНОЦИД РОМІВ

Ідеологічні підвалини геноциду ромів. Історія геноциду сінті та ромів на теренах нацистської Німеччини. Переслідування та геноцид ромів в окупованих Третім райхом країнах Західної, Центральної та Східної Європи. Переслідування ромів у країнах-сателітах Третього райху.

Геноцид ромів на теренах окупованої України. Геноцид і участь ромів у військових діях та Русі опору.

Роми і оточуюче населення: етнічні стереотипи та міжетнічна взаємодія. Правове визначення та наукове вивчення геноциду ромів. Пам'ять про геноцид ромів у часі та просторі.

Вимоги до знань та вмінь:

Студент повинен знати:

- ідеологічні чинники нацистського геноциду ромів;
- спільні та відмінні риси геноциду ромів на теренах нацистської Німеччини, в країнах-сателітах Третього райху та на окупованих українських землях;
- правове визначення та науковий формат вивчення геноциду ромів під час Другої світової війни;
- форми участі ромів у військових діях і Русі опору під час Другої світової війни;
- практики комеморації нацистського геноциду ромів у світі та Україні.

Студент повинен уміти:

- *аналізувати* джерела та історіографічні оцінки ромського геноциду під час Другої світової війни;
- *визначати* політико-правові чинники нацистського геноциду ромів у порівнянні з єврейським Голокостом;
- *орієнтуватися* в головних віхах ромського геноциду часів Другої світової війни;
- *давати критичну оцінку* стереотипним уявленням про Голокост як виключно національну трагедію та етноцид євреїв;
- *готувати* аналітичні матеріали та доповіді з проблем ромського геноциду на теренах України, зокрема Закарпатської області.

6. ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ РУХ РОМІВ

Інституційне зародження міжнародного ромського громадського руху. Міжнародні ромські неурядові організації. Ромські неурядові організації країн Центрально-Східної та Південно-Східної Європи. Ромські неурядові організації країн Західної Європи. Ромські неурядові організації країн Скандинавії, країн Північної та Південної Америки. Ромські неурядові

організації України. Ромські неурядові організації Закарпаття.

Діяльність представників ромського етносу в Європейському парламенті. «Ромське питання» у політичних програмах та виборчих кампаніях політичних партій європейських країн. Діяльність ромських політичних партій в окремих країнах Європи. Проблеми формування ромського громадсько-політичного руху в Україні.

Вимоги до знань та вмінь:

Студент повинен знати:

- історію зародження міжнародного ромського громадського руху;
- головні напрямки діяльності міжнародних ромських неурядових організацій;
- історію формування та сучасний стан ромських неурядових організацій країн Західної та Центрально-Східної Європи, країн Скандинавії, країн Північної та Південної Америки, України;
- діяльність ромських політичних партій в окремих європейських країнах та їх участь у виборчих процесах;
- особливості «ромського питання» у програмах та політичних кампаніях ряду політичних партій країн Європи;
- проблеми формування ромського громадсько-політичного руху в Україні.

Студент повинен уміти:

- *аналізувати* специфіку зародження міжнародного ромського громадського руху;
- *визначати* головні напрямки діяльності міжнародних ромських неурядових організацій;
- *розуміти* історію формування та сучасний стан ромських неурядових організацій країн Західної та Центрально-Східної Європи, країн Скандинавії, країн Північної та Південної Америки, України;
- *орієнтуватися* в діяльності ромських політичних партій в окремих Європейських країнах та їх участі у виборчих процесах;
- *визначати* особливості «ромського питання» у програмах та політичних кампаніях ряду політичних партій країн Європи;
- *готувати* аналітичні матеріали та доповіді з проблематики громадсько-політичного руху ромів у світі та окремо взятих країнах.

ПІДСУМКОВА СЕРТИФІКАТНА РОБОТА СТУДЕНТА

Атестація студента, який завершує навчання за інтегрованою сертифікатною програмою «Ромські студії в УжНУ» проводиться у формі захисту підсумкової сертифікатної роботи в Екзаменаційній Комісії, яка формується з викладачів інтегрованої сертифікатної програми та одного або двох запрошених фахівців із ромської проблематики, представників ромських громадських організацій.

Зміст підсумкової сертифікатної роботи повинен відповідати конкретним професійним та соціально-професійним завданням освітнього ступеня «Бакалавр».

Підсумкова сертифікатна робота – серйозне й самостійне наукове дослідження на актуальну тему, що має безперечне практичне значення. Дослідження повинно відзначатися новизною, зрілістю, широкою орієнтованістю автора в проблемі, самостійністю й критичністю аналізу, обширністю фактичного матеріалу і належним рівнем науково-теоретичної бази.

Підсумкова сертифікатна робота повинна бути орієнтована на виявлення умінь і навичок наукового аналізу і синтезу, методики викладання соціально-політичних дисциплін та методології прикладного політичного дослідження. Робота повинна носити науково-практичний характер, включаючи і проблемний, відмінність якого полягає у вмінні аналізувати, досліджувати проблему з допомогою наукових методів, синтезувати та узагальнювати накопичений в процесі аналізу матеріал.

Виконання підсумкової сертифікатної роботи передбачає наступні завдання:

- поглиблення, розширення та систематизацію теоретичних знань і практичних навичок, отриманих студентом за весь період навчання за інтегрованою сертифікатною програмою;
- оволодіння методиками ведення дослідницької роботи у сфері суспільних дисциплін;
- розвиток навичок використання основних видів програмного забезпечення: текстових редакторів та програм статистичної обробки інформації;
- удосконалення навичок самостійного опанування нових знань, критичне оцінювання набутого досвіду з позицій останніх досягнень ромських студій, зокрема країн Центральної Європи (Словацька Республіка, Чехія, Угорщина);
- визначення підготовленості студента для самостійного аналізу та викладу матеріалу, вміння захищати свою роботу перед ДЕК.

У підсумковій сертифікатній роботі випускник сертифікатної програми «Ромські студії в УжНУ» повинен засвідчити, що він оволодів необхідними теоретичними знаннями та навичками їх практичного застосування в конкретних умовах.

Назва підсумкової сертифікатної роботи по можливості повинна бути максимально стислою, короткою, відповідати обраній спеціальності та суті розв'язуваної наукової проблеми з обов'язковою вказівкою на мету, завдання та методику дослідження.

Тематика підсумкових сертифікатних досліджень повинна затверджуватися методичною комісією викладачів інтегрованої сертифікатної програми «Ромські студії в УжНУ».

Термін затвердження тем – листопад поточного навчального року.

Підсумкова сертифікатна робота повинна містити наступні складові:

- титульний аркуш;
- вступ (обґрунтування проблеми; 1-2 стор.);
- основний текст, який ділиться на структурні частини (розділи, параграфи) відповідно до напрямку й проблематики прикладного дослідження; він повинен мати оригінальний самостійний текст;
- висновки / рекомендації / пропозиції (1-2 стор.);
- додатки (обов'язково);
- список використаних джерел (за необхідності).

Обсяг основного тексту підсумкової сертифікатної роботи не обмежується й визначається різновидом (формою) виконаної роботи.

Передбачаються наступні форми підсумкових сертифікатних робіт студентів:

1. *Інтерактивні інтерв'ю з представниками ромської громади, органами місцевого самоврядування (аудіо, відео; текстовий варіант додається).*
2. *Фоторепортаж (виготовлення фотоальбомів, фотовиставок).*
3. *Моніторинг життєдіяльності ромської громади (окремого населеного пункту Закарпатської області).*
4. *Контент-аналіз ЗМІ (інтернет-ресурсів, преси за певний період).*
5. *Критична рецензія (відгук) на наукову монографію.*
6. *Аналіз виконання «Стратегії захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 року» за поточний рік.*
7. *Презентація власного проекту, який подається на здобуття грантової підтримки.*

Термін подачі робіт до захисту визначається на засіданні методичної комісії викладачів інтегрованої сертифікатної програми «Ромські студії в УжНУ».

У процесі виконання роботи студент консультується з науковим керівником, який призначається з числа викладачів «Ромських студій в УжНУ».

Робота повинна бути відрецензована рецензентом.

Підсумкові сертифікатні роботи публічно захищаються на засіданні Екзаменаційної Комісії інтегрованої сертифікатної програми.

ПІДСУМКОВА АТЕСТАЦІЯ ВИПУСКНИКА ІНТЕГРОВАНОЇ СЕРТИФІКАТНОЇ ПРОГРАМИ «РОМСЬКІ СТУДІЇ В УЖНУ»

На підставі успішного опанування навчальних дисциплін, виконаної підсумкової сертифікатної роботи та її захисту (травень поточного навчального року) Екзаменаційна Комісія інтегрованої сертифікатної програми «Ромські студії в УжНУ» приймає рішення про видачу випускнику сертифіката встановленого зразка «Ромські студії в УжНУ».

Розробники інтегрованої сертифікатної програми «Ромські студії в УжНУ»

Проректор УжНУ
з науково-педагогічної роботи,
доктор політичних наук

проф. Лендель М.О.

Доцент кафедри політології
і державного управління,
кандидат історичних наук

доц. Зан М.П.

Учитель вищої категорії,
відмінник освіти України

Навроцька Є.М.

Голова Закарпатського обласного
ромського об'єднання
«Романі черхень» (Ромська зірка),
політолог, викладач суспільних наук

Горват М.В.

Заступник голови Закарпатського обласного
ромського об'єднання
«Романі черхень» (Ромська зірка),
магістр політології, викладач суспільних наук

Габрин П.В.